

hâye li-Muhtaşari'l-Bidâye adlı bir eseri daha zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Lahhâm, *el-Muhtaşar fi uşûli'l-fıkh 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* (nşr. Muhammed Mazhar Bekâ), Dimaşk 1400/1980, neşredenin girişi, s. 9-11; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, IV, 301-303; İbn Nâsirüddin, *er-Reddü'l-vâfir* (nşr. Zührey eş-Şâviş), Beyrut 1400/1980, s. 185; Burhâneddin İbn Müflih, *el-Mağşadü'l-erşed*, Riyad 1410/1990, II, 237; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmî*, V, 320-321; Nuaymî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, II, 124; Ebü'l-Yümn el-Uleymî, *el-Menhecü'l-ahmed* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût v.dğr.), Beyrut 1997, V, 190-191; *Keşfü'z-zunûn*, I, 111; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 31; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 120; Zirikî, *el-A'lâm*, V, 7; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, VII, 206; a.m.f., "el-Müntehab min mahtûâtâi'l-Medîneti'l-Münevvere el-Mektebetü'l-Mahmüdiyye", *MMİADm.*, XLIX/2 (1974), s. 400; Abdullah b. Ali es-Sübey'î, *ed-Dürrü'l-münaqqad fi esmâ'i kütübi mezhebi'l-İmâm Ahmed* (nşr. Câsim b. Süleyman Füheyd ed-Devserî), Beyrut 1410/1990, s. 91; Ömer b. Garâme el-Amrî, *el-Müstedrek 'ale'd-Dürri'l-münaqqad fi esmâ'i kütübi mezhebi'l-İmâm Ahmed*, Beyrut 1416/1996, I, 186-188.

📖 KÂMİL YAŞAROĞLU

İBNÜ'L-LEBBÂD el-BAĞDÂDÎ

(bk. ABDÜLLATİF el-BAĞDÂDÎ).

İBNÜ'L-LEBBÂD el-KAYREVÂNÎ

(ابن اللباد القيرواني)

Ebü Bekr Muhammed b. Muhammed b. Vişâh el-Lahmî el-Kayrevânî (ö. 333/944)

Mâlikî fakihî.

250 (864) yılında doğdu. Dedesi Vişâh, Emevîler'in Kuzey Afrika valisi ve Endülüs fatihi Mûsâ b. Nusayr el-Lahmî'nin âzatlilarından Akra'nın mevlâsı olup dokumacılık yapardı. İbnü'l-Lebbâd, Yahyâ b. Ömer el-Kinânî ve kardeşi Ebü Abdullah Muhammed b. Ömer, Hamdîs el-Kattân, Himâs b. Mervân, İbnü'l-Haddâd el-Mağribî, Ebü Bekir İbnü'l-Cezzâr el-Endelüsî ve Ebü't-Tâhir Muhammed b. Münzir ez-Zebidî gibi âlimlerden fıkh ve hadis tahsil etti. Bir müddet Kayrevan Mezâlim Mahkemesi Kadısı İbnü'l-Haşşâb'ın kâtipliğini yaptıktan sonra ders vermekle meşgul oldu. Kayrevan Fâtimî Emîri Ubeydullah el-Mehdî tarafından kendisine teklif edilen Sicilya kadılığını yaşlılığını ileri sürerek kabul etmedi. Bir ara İmam Mâlik'in devletin resmî mezhebine aykırı görüşleriyle fetva verdiği, Abbâsîler'e benzemek için siyah giyindiği ve bayramlarda kına

yaktığı iddiasıyla Fâtimîler'in Kayrevan kadısı İbn Ebü'l-Minhâl tarafından hap sedildi. Hapisten çıktıktan sonra da resmî mezhebe aykırı fetva vermesi ve ders okutması yasaklandı, buna rağmen öğretim faaliyetini vefatına kadar gizlice sürdürdü. Kendisinden Abdullah b. Ahmed el-İbyânî, İbn Ebü Zeyd el-Kayrevânî, Muhammed b. Hâris el-Huşenî, Ziyâd b. Abdurrahman el-Karevî, Ebü'l-Arab et-Te-mîmî, Derrâs b. İsmâil el-Fâsî ve Ebü Muhammed İbnü't-Tebbân gibi âlimler öğrenim gördü. Ebü'l-Arab, *Tabakâtü 'ulemâ'i İfrîkiyye* adlı eserinde her ne kadar hocasının biyografisine yer vermemişse de ondan birçok rivayet aktarmıştır. İbnü'l-Lebbâd 330 (941) yılında felç oldu ve 14 Safer 333'te (6 Ekim 944) Kayrevan'da vefat ederek Bâbü Silm denilen yerde defnedildi. Zamanla ziyaretgâh haline gelen kabri günümüzde de bu özelliğini sürdürmektedir.

Hocası İbnü'l-Haddâd el-Mağribî'den sonra Kayrevan'da Mâlikîler'in üstadı olan İbnü'l-Lebbâd'ın ardından bu önderlik talebesi İbn Ebü Zeyd el-Kayrevânî'ye geçmiştir. Yine hocası gibi Fâtimî Şîî hâkimiyeti altındaki Kayrevan'da Sünnî kelâm ekolünün riyâsetini de üstlenen İbnü'l-Lebbâd Kur'an ilimleri, hadis râvileri, ehl-i Medîne'nin ihtilâf ve icmâ ettiği konuları, nesep ve dil ilimlerini çok iyi bilen, güçlü bir hâfizaya sahip, takvâ ve zühd sahibi bir âlimdi.

Kayrevan'da el-Mektebetü'l-eseriyye'de (nr. 222) İbnü'l-Haddâd el-Mağribî adına kayıtlı bulunan *Kitâbü'r-Red 'ale's-Şâfi'i*, Abdülmecîd b. Hamde tarafından İbnü'l-Lebbâd'a nisbet edilerek yayımlanmıştır (Tunus 1406/1986). Nâşir, hilâf ilminin ilk örneklerinden olan bu eserin İbnü'l-Lebbâd'a aidiyetini mevcut tek yazmasındaki bazı delillerden hareketle ispatlamaya çalışmıştır. Ancak Eric Chaumont, klasik kaynaklarda İbnü'l-Lebbâd'ın böyle bir eserinin zikredilmediğini belirterek ona nisbetinde şüphe bulunduğunu söyler. Kaynaklarda İbnü'l-Lebbâd'ın *'İşmetü'n-nebiyyin (İşbatü'l-hüccce fi beyâni'l-işme)*, *el-Âşâr ve'l-fevâ'id*, *Kitâbü't-Tahâre*, *Fezâ'ilü Mekke* ve *Fezâ'ilü Mâlik b. Enes* adlı eserlerinin mevcut olduğu kaydedilmektedir. el-Mektebetü'l-vataniyye el-Cezâiriyye'nin katalogunu hazırlayan Edmond Fagnan'a istinaden Brockelmann'ın miras hukukuna dair bir mesele hakkında, Zirikî ve Sezgin'in şer'î ölçülerle ilgili olduğunu belirterek İbnü'l-Lebbâd'a nisbet ettikleri *Keşfü'r-rivâk 'ani's-şurûfi'l-câmi'a li'l-evâk* adlı risâ-

le (el-Mektebetü'l-vataniyye el-Cezâiriyye, nr. 1324/1) Hamdûn diye bilinen Ahmed b. Muhammed İbnü'l-Ebbâr el-Fâsiyye (ö. 1071/1660) ait olup birçok nüshası mevcuttur (Hasan Hüsnî Abdülvehhâb, I, 632).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Lebbâd el-Kayrevânî, *er-Red 'ale's-Şâfi'i* (nşr. Abdülmecîd b. Hamde), Tunus 1406/1986, neşredenin girişi, s. 10-42; Ebü Bekir el-Mâlikî, *Riyâzü'n-nüfûs* (nşr. Beşîr el-Bekkûş - Muhammed el-Arûsî el-Matvî), Kahire 1401/1981, II, 283-292; Muhammed b. Hâris el-Huşenî, *'Ulemâ'ü İfrîkiyye* (a.m.f., *Quđâtü Kurtuba* içinde, nşr. İzzet Attâr el-Hüseynî), Kahire 1372, s. 300; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik*, III, 304-311; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-mugrib*, I, 109; Abdurrahman b. Muhammed ed-Debbâğ, *Me'âlimü'l-İmân* (nşr. Muhammed Mâdûr), Tunus 1978, III, 21-27, 81; Safedî, *el-Vâfi*, I, 130; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcü'l-müzeheb*, II, 196-197; Mahlûf, *Şeceretü'n-nür*, I, 84; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1278; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 301; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 242; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XI, 309; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/3, s. 163-164; Mahfûz, *Terâcümü'l-mü'ellifin*, IV, 199-201; Hasan Hüsnî Abdülvehhâb, *Kitâbü'l-'Ömr fi'l-muşannefât ve'l-mü'ellifîne't-Tünisiyyin* (nşr. Muhammed el-Arûsî el-Matvî - Beşîr el-Bekkûş), Beyrut 1990, I, 629-633; Eric Chaumont, "Havle Kitâbi'r-Red 'ale's-Şâfi'i el-mensûb ilâ Muhammed Ebî Bekir b. Muhammed b. el-Lebbâd", *Muğâdarâtü mülteka'l-Kayrevân merkez 'ilmî Mâlikî beyne'l-Meşrik ve'l-Mağrib hattâ nihâyeti'l-karni'l-hâmis li'l-hicre*, Kayrevan 1995, s. 328-329.

📖 MUHAMMED BÜZİĞİBE

İBNÜ'L-LEBBÂN

(ابن اللبان)

Ebü Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Abdilmü'min el-İs'irdî ed-Dimaşkî (ö. 749/1349)

Şâfiî fakihî,
muhaddis, müfessir ve sûfi.

29 Şevval 679'da (21 Şubat 1281) Dimaşk'ta doğdu. Aslen Siirtli bir aileden gelmektedir. İlk öğrenimini sûfî ve şeyhülkurrâ olan babasının gözetiminde yaptı. Kur'an okumayı ve kıraat ilmini babasından öğrendi. Arap diline dair ilimleri, Dimaşk'taki Hanbelîler'in reisi olan nahivci Ebü Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ebü'l-Feth el-Ba'î'den okudu. Ebü Bekir Cemâleddin İbn Sücmân eş-Şerîşî, Kemâleddin İbnü'z-Zemelkânî ve Sadreddin İbnü'l-Vekîl gibi âlimlerden fıkh dersi aldı. Ali b. Muhammed el-Yünîni, Ebü Hafis İbnü'l-Kavvâs ve İbrâhim b. Abdurrahman el-Fezârî'den hadis dinledi. Daha sonra İskenderiye'ye giderek Şâzelî tarikatı şeyhi Yâkût el-Arşî'ye intisap etti, ondan tasavvuf terbiyesi aldı ve kızıyla ev-

lendi. Aynı şehirde Nübeyhiyye Dârülhadis Medresesi'nde Tâceddin Ali b. Ahmed el-Garrâfî'den hadis dinleyen İbnü'l-Lebbân daha sonra Kahire'ye yerleşti. Kahire'de muhtesib ve aynı zamanda Muizziyye Medresesi'nde müderris olan Şâfiî fakihî Necmeddin İbnü'l-Rif'a'dan yakın ilgi gördü, ondan fıkıh dersleri aldı. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî ve Zeynüddin Sıbtu Ziyâde el-Gumârî gibi muhadislerden hadis dinledi.

Kur'an, hadis, fıkıh, Arap dili alanlarında kendini iyi yetiştiren İbnü'l-Lebbân, Şuaybiyye Köprüsü yakınındaki Efrem Camii'ne hatip oldu (bu cami daha sonra onun adıyla anılmaya başlanmıştır; bk. Makrîzî, *el-Hıtaât*, II, 303). Ayrıca Amr b. Âs Camii yanındaki Sulûhiyye-i Mecdiyye Zâviyesi'nde Şâzelî tarikatı üzere irşad dersleri verdi. Halkın ve ileri gelenlerin ilgisini çeken konuşmalarıyla ün yaptı; fakat vahdet-i vücûda dair konuşmalarından dolayı 736'da (1336) İbnü'l-Kâtib el-Mâlikî'nin şikâyeti sonucu Mısır Başkadısı Hatîb el-Kazvîni tarafından yargılandı. Hatta Mâlikî Kadısı İsâ b. Mes'ûd ez-Zevâvî kendisini tekfir etti. Sâlihiyye Medresesi'nde büyük bir kalabalık huzurunda yapılan yargılamada kadî İbn Fazlullah el-Ömerî, Dimaşk nâibi Seyfeddin Tenkiz'in

devâdârî Nâsirüddin Muhammed b. Gündük ve diğer taraftarlarının sultan nezdindeki aracılığıyla idama mahkûm edilmekten kurtulduysa da konuşmaları bir müddet yasaklandı. Zamanın edip ve tarihçilerinden Ca'fer b. Sa'leb el-Üdfüvî'nin bu olayla ilgili bir makâme yazdığı bilinmektedir.

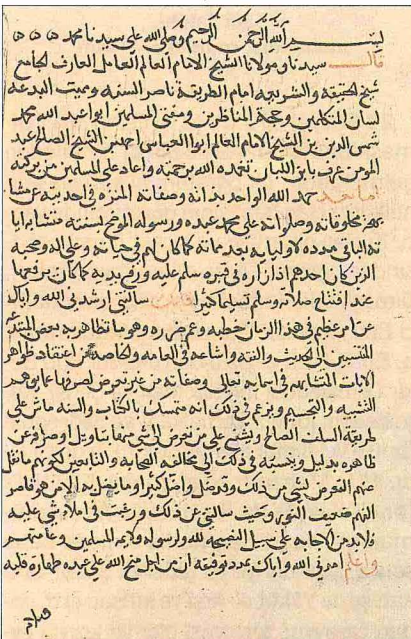
İbnü'l-Lebbân bu olaydan sonra Eşrefiyye Dârülhadisi'nde kıraat şeyhliği yaptı ve Hüsâmiyye Medresesi'yle ("Haşşâbiyye" olmamalı, bk. Makrîzî, *el-Hıtaât*, II, 386; Dâvûdî, II, 77) 744'ten (1343) itibaren Karâfe'deki İmam Şâfiî Medresesi'nde ders verdi. Kendisinden Necmeddin Mahmûd b. Ahmed b. Rüstem el-Horasânî, Şerefeddin Muhammed b. Şerefşah, Muhammed b. Muhammed b. Meymûn el-Belevî el-Girnâti, Şerefeddin Mûsâ b. Nâsır b. Halife en-Nâsirî el-Bâûnî ve Şemseddin Muhammed b. Mekki el-Âmülî el-Cezzîni (Şîa âlimlerinden Şehîd-i Evvel) gibi şahsiyetler kıraat-i seb'â okudu. Aralarında Zeynüddin el-İrâkî, Takıyüddin Muhammed İbnü'l-Bibâî, İbn Ümmü Kâsım ve Şehâbeddin Ahmed b. Aybek ed-Dimyâtî'nin bulunduğu âlimler de hadis ve Şâfiî fıkıh konularında istifade ettiler. 19 Receb 748'de (25 Ekim 1347) Kahire'nin en büyük mescidi olarak ibadete açılan Aksungur Camii hatipliğine getirilen İbnü'l-Lebbân bu görevde iken 25 Şevval 749 (16 Ocak 1349) tarihinde vebadan öldü.

Hayatı boyunca ilim öğrenmek, talebe yetiştirmek, fetva vermek ve halkı irşad etmekle uğraşmış sûfî bir âlim olan İbnü'l-Lebbân, kendisine yapılan isnadların aksine tasavvuf erbabının bid'at ve aşırılıklarına karşı koymuş, şeriatla aslı olmayan uygulamaları eleştirmiştir. Eserleri arasında görülen bir fetvası ile kazâ ve meşîet konusundaki *el-Kaşîdetü't-tâ'îyye*'si bunun açık delilidir. Sübkî, İbnü'l-Lebbân'a isnat edilen suçlamaların asilsiz olduğunu söylemiş (*Tabakât*, IX, 94), Harem-i şerif'te kendisini gören Sadreddin Muhammed b. Abdurrahman el-Osmânî de (Kâdî Safed) onun şefkati, samimiyeti ve hakkı savunmadaki ciddiyetinden söz etmiştir.

Eserleri. 1. *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-Kerîm*. Dâvûdî'nin bildirdiğine göre müellif, Kur'an'ın başından Bakara sûresinin sonuna kadar olan bu eserini tamamlayamamıştır. İki cilt halindeki tefsirin Kahire'de Dârü'l-kütübî'l-kavmiyye'de bulunan (nr. 9) baş tarafı eksik I. cildi Bakara sûresinin 15-196. âyetlerinin tefsirini ihtiva etmek-

tedir (*Fihristü'l-kütübî'l-'Arabîyyeti'l-mahfûza*, I, 141). İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı bir nüsha (Süleymaniye, nr. 188) İbnü'l-Lebbân'a nisbet edilmişse de XI. (XVII.) yüzyıla ait olan ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan kelimelerin anlamlarını açıklamak üzere kaleme alınan bu eser "müfredâtü'l-Kur'an" diye adlandırılabilir bir çalışma olup nüshanın alt kenarına yazılmış "Tefsîru İbn Lebbân" kaydı ile kütüphane defterindeki tanıtım (*Defter-i Kütübhanê-i Süleymâniyye*, s. 16), eserin İbnü'l-Lebbân'a aidiyeti konusunda yeterli delil sayılmamalıdır. 2. *İzâletü's-şübühât 'ani'l-âyât ve'l-eḥâdîsi'l-müteşâbihât* (*Müteşâbihü'l-Kur'an ve'l-ḥadis, Müteşâbihü'l-Kur'an, Reddû [Me'âni'l-âyeti'l-muḥkemât, Reddû'l-müteşâbih ile'l-muḥkem]*). Türkiye kütüphanelerinde on civarında yazma nüshası bulunan eser, Hâfız Vehbe'nin niteliksiz bir nüshaya istinaden yaptığı ilk baskısından sonra (Beirut, ts.) Abdurrahman Hasan Mahmûd tarafından diğer bir nüshaya dayanarak ve sübjektif sebeplerle Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye nisbeti tercih edilerek notlar ilâvesiyle yeniden yayımlanmıştır (Kahire 1415/1994). İbnü'l-Lebbân'ın tasavvufun etkisinde kaldığını gösteren bu eserden istifade etmiş olan İbn Arrâk ed-Dimaşkî (ö. 933/1526), *Cevheretü'l-gavvâş* isimli eserinin girişinde bu kitabın İbnü'l-Cevzî'nin aynı konudaki *Def'u şübhe'ti't-teşbih* adlı eserinden daha güzel olduğunu belirtmiştir (Ahlwardt, I, 161). 3. *Cevâbü su'âlin 'ammâ yef'alühü'l-mutaşavvife min aḥzi'l-'ahdi ve'l-in-tisâb ve ilbâsi'l-ḥırka*. Şeyhin müridlerinden ahid ve inâbe alıp hırka giydirmesi ve müridlerin de ona iktidâya mecbur olmasının dinen câiz olup olmadığı tartışıldığı risâlenin bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (I. Ks., nr. 1601/3, vr. 63^b-64^b). İbnü'l-Lebbân bu risâlesinde yaratılmışlardan birine ahid verilemeyeceği, şeyhin ancak zikir telkin edebileceği ve bu ilişkinin bir iman bağı ve irfan sırrı olduğu görüşünü delillerle ortaya koymuştur. 4. *el-Kaşîdetü't-tâ'îyye fi'l-kazâ ve'l-meş'e*. Metni Sübkî tarafından nakledilen yirmi sekiz beyitlik bu kaside, İbnü'l-Bakakî isiminde bir Mu'tezilî'nin kazâ ve irâde-i ilâhiyye konusunda zimmîlerin ağzından yazdığı bir kasideye devrin Sünnî âlimlerince verilen cevaplardan biridir. 5. *Tertîbü'l-Üm*. İmam Şâfiî'nin *el-Üm* adlı eserinin kısaltılarak Nevevî'nin *Ravzatü't-tâlibîn*'inin konu ve meselelerine göre düzene konulmuş

İbnü'l-Lebbân'ın *Müteşâbihü'l-Kur'an* adlı eserinin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb Mustafa Efendi, nr. 94/1)

bir şekli olup temize çekilemediği için tanınmadığı anlaşılmaktadır. Eserin *Terbiyetü'l-Üm* adıyla zikredilmesi (*Keşfü'z-zunûn*, I, 395) baskı hatası olmalıdır. 6. *Muhtaşarü'r-Ravza*. Nevevî'nin *Ravzâtü't-ṭâlibîn* adlı eserinin muhtasarıdır. 7. *Muhtaşaru 'Ulûmi'l-hadîs* (*Kitâb fi 'ulûmi'l-hadîs*). İbn Hacer el-Askalânî'nin verdiği bilgiye göre İbnü's-Salâh'ın hadis ilimleri ve istihlalarına dair kitabının bir özettir (*ed-Dürerü'l-kâmine*, III, 331). 8. *Şerhu'l-Elfiyye fi'n-naḥv*. İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sinin şerhidir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 153). 9. *Dîvânü'l-ḥuṭab*. Dâvûdî'nin zikrettiği eser İbnü'l-Lebbân'ın konuşmalarının toplandığı bir mecmua olmalıdır.

Dâvûdî, İbnü'l-Lebbân'ın *Kitâb fi'n-naḥv* adlı bir eserinden söz etmiş ve bunun İbn Mâlik'in *et-Teshîl*'i ile Müberred'in *el-Muḥarrib*'inden daha geniş olduğunu, ayrıca kendisi tarafından sonradan şerhedilmiş bir elfiyyesinin bulunduğunu belirtmişse de bunların *Şerhu'l-Elfiyye fi'n-naḥv*'den ayrı eserler olmadığı sanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VIII, 276-277; Müsâ b. Muhammed el-Yûsufî, *Nüzhetu'n-nâzir fi sîreti'l-Meliki'n-Nâsir* (nşr. Ahmed Huttayt), Beyrut 1406/1986, s. 338-340; Safedî, *el-Vâfi*, II, 168; Yâfîi, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 333; Süb-kî, *Ṭabaḳât*, IX, 94-96; X, 352-359; İsnevî, *Ṭabaḳâtü's-Şâfi'iyye*, II, 370; İbn Râfi', *el-Vefeyât* (nşr. Sâlih Mehdi Abbas - Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut 1402/1982, II, 103-104; İbnü'l-Mülâkkın, *Ṭabaḳâtü'l-evliyâ*' (nşr. Nûreddin Şerîbe), Kahire 1393/1973, s. 569; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 255, 265; Makrîzî, *es-Sülûk*, II/3, s. 796; a.m.f., *el-Ḥuṭat*, II, 303, 309, 386; İbn Kâdî Şühbe, *et-Târîḥ* (nşr. Adnân Dervîş), Dimaşk 1994, I, 40, 151, 261, 413, 455, 515, 532; II, 629-630, 649; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, III, 330-331; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 428; Dâvûdî, *Ṭabaḳâtü'l-müfessirîn*, II, 76-79; Şa'rânî, *et-Ṭabaḳât*, II, 19; *Keşfü'z-zunûn*, I, 72, 153, 395, 837-838; II, 1397, 1584; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 163-164; *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 155; *Fihristü'l-kütübi'l-'Arabîyyeti'l-maḥfûza bi'l-Kütübḥâneti'l-Ḥidüviyye*, Kahire 1308, I, 141; VII, 137; *Defter-i Kütübḥâne-i Süleymâniyye*, İstanbul 1310, s. 16; Ahlwardt, *Verzeichnıs*, I, 161-162, 282-283; Serkıs, *Mu'cem*, I, 229-230; Brockelmann, *GAL*, II, 135; *Suppl.*, II, 137; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-maḥtûṭât bi-Dâri'l-kütübi'l-Mısıriyye*, Kahire 1375/1956, I, 37; III, 4; Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 223; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'elliḥîn*, VIII, 286; R. Mach, *Catalogue of Arabic Manuscripts Garrett Collection Princeton University Library*, Princeton-New Jersey 1977, s. 16, nr. 160; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemü muşanneḫâti'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Riyad 1403/1983, I, 31; II, 109; IV, 200; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihristü maḥtûṭâti Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, II, 309; Fuâd Sâlih es-Seyyid, *Mu'cemü'l-elḳâb ve'l-esmâ'i'l-müste'are*, Beyrut 1990, s. 276.

CEMİL AKPINAR

İBNÜ'L-LEBBÂNE

(ابن اللبّانة)

Ebü Bekr Muhammed b. İsâ
b. Muhammed el-Lahmî ed-Dânî
(ö. 507/1113)

Edip ve şair.

Endülüs'ün Dâniye (Denia) şehrinde doğdu. Annesinin süt satarak hayatını kazanmasından dolayı İbnü'l-Lebbâne diye tanındı. Kaynaklarda babası, tahsili ve hocaları hakkında bilgi yoktur; sadece kendisi gibi edebiyata meraklı, ancak daha çok ticaretle uğraşan Abdülaziz adlı bir kardeşi olduğundan söz edilmektedir.

Klasik şiir mülkû't-tavâif döneminde siyasî çöküşün aksine hiciv, methiye, tefâhür, zühd, sabır, hüzn, tabiat, içki, kadın gibi temalar etrafında önemli bir gelişme gösterdi. Şairlerin değeri arttı ve şairler vezirlerle denk tutulur oldular. Şairlerinde bu temaları işleyen dönemin en meşhur şairlerinden biri de İbnü'l-Lebbâne'dir. Benî Sumâdîh hânedanından Mu'tasım et-Tücbî (Ebü Yahyâ Muhammed b. Ma'n) döneminde (1052-1091) Meriye (Almeria) Endülüs'ün en önemli kültür merkezi haline gelmiş, Benî Sumâdîh sarayı edip ve şairlerin sığınacağı olmuştur. İbnü'l-Lebbâne de Mu'tasım-Billâh'ı övmek için Dâniye'den Meriye'ye geçti (460/1068). Ancak hükümdarla yakınlığı çok uzun sürmedi. Mu'tasım'ın şair İbnü'l-Haddâd el-Vâdiâşî'yi Dîvân-ı İnşâ reisi tayin etmesi üzerine Meriye'den ayrılıp Batalyevs'e (Badajoz) gitti. Batalyevs Emiri Ebü Hafs Ömer el-Mütevekkil'e methiyeler sundu. Ancak bu defa da Mütevekkil'den beklediği ilgiyi göremeyince Abbâdiler'den İbn Abbâd el-Mu'temid-Alellah'ın Kurtuba'ya (Cordoba) fethini tebrik için Kurtuba'ya geçti. Burada bir süre kaldıktan sonra Mu'temid'in İşbiliye'de (Sevilla) bulunan sarayına girmeyi başardı. Mu'temid ve oğullarının güvenini kazanarak saray şairi oldu ve uzun süre sıkıntılardan uzak bir hayat yaşadı.

484'te (1091) İşbiliye'yi işgal eden Murâbitlar, İbn Abbâd el-Mu'temid'i esir alıp önce Tanca'da, ardından Mikhnâs ve birkaç ay sonra da Merakeş yakınlarında bulunan Ağmat'ta hapsedtiler. İbnü'l-Lebbâne zaman zaman onu ziyaret ederek gönlünü aldı ve hakkında methiyeler yazdı. 489 yılı Şâban ayı sonlarında (Ağustos 1096) Mayurka (Majorka) Emiri Nâsirüdevle Mübeşşir b. Süleyman'ı övmek için Mayurka adasına geçti. Ancak sultandan beklediği ilgiyi göremeyince adayı terke-

derek Mağrib Berberî hânedanından Hammâdiler'e sığınmak amacıyla Bicăye'ye (Bougie) döndü. Bicăye'de oldukça sıkıntılı günler geçiren İbnü'l-Lebbâne buradan önce Tilimsân'a, oradan da tekrar Mayurka'ya geçti ve bu şehirde vefat etti. Ünlü tarihçi Feth b. Hâkân el-Kaysî, İbnü'l-Lebbâne'nin öğrencilerindendir.

İbnü'l-Lebbâne'nin kendi düşünceleri doğrultusunda hareket eden bir karaktere sahip olduğu, zaman zaman tutarsız davranışlar sergilediği, sık sık işret meclislerine katıldığı ve bunun edebî ağırlığına zarar verdiği kaydedilmektedir. Bu yüzden idarecilerle arasında anlaşmazlıklar çıkmış ve bulunduğu yerleri terketmek zorunda kalmıştır (İbn Bessâm eş-Şenterînî, II, 692). İbn Bessâm'ın, "Biraz daha yaşasaydı zamanın en büyük şairi olurdu" (*a.g.e.*, II, 666-667) yargısının birçok eleştirmence de benimsenmesi, onun döneminde en önemli edip ve şairler arasında yer aldığını göstermektedir. Kaside, müveşşah ve mukattaât tarzında şiirler yazan şairin lafızdan çok mânaya önem vermesi, kelime seçimindeki titizliği onu seçkin bir şair ve edip yapan niteliklerdir. Bu açıdan Câhiliye dönemi şairlerinden Semev'el'e benzetilmiştir. İbnü'l-Lebbâne'nin en meşhur methiye ve mersiyeleri Benî Abbâd hânedanı hakkında yazdıklarıdır (meselâ bk. Makkarî, IV, 256-260). Ayrıca "İşbiliye Mersiyesi" de önemli manzumeleri arasında sayılır. Eserlerinin günümüze ulaşmaması, hayatı ve edebî kişiliği hakkında daha ayrıntılı inceleme yapılmasına imkân vermemektedir.

Muhammed Mecid es-Saîd, İbnü'l-Lebbâne'nin çeşitli kaynaklarda yer alan şiirlerini derleyerek *Şî'ru İbni'l-Lebbâne ed-Dânî* adıyla yayımlamıştır (Basra, ts.). Şairin şiirlerinin bir başka derlemesi ve neşri de Hamdâne Hacâcî tarafından gerçekleştirilmiştir (Cezayir 1998). Bu derleme, daha sonra Arapça metni ve Fransızca tercümesiyle birlikte *Ibn al-Labbâna, Le poète d'al-Mu'tamid prince de Séville ou le symbole de l'amitié* adıyla neşredilmiştir (Paris 1999). Birçok eser yazdığı kaydedilen İbnü'l-Lebbâne'nin kaynaklarda adı geçen eserleri şunlardır: *el-İ'timâd fi aḥbâri Benî 'Abbâd*, *Saḳîtu'd-dürer ve laḳîtu'z-zehar fi şî'ri Benî 'Abbâd* (İbnü'l-Ebbâr, I, 145), *Naḫmü's-sülûk fi vac'zi'l-mülûk ve menâḳilü'l-fitne*. Habîb ed-Dehmânî, *İbnü'l-Lebbâne ed-Dânî: Ḥayâtühü ve âşâruh* adıyla bir çalışma yapmıştır (1987, Câmîatü Zeytûne külliyyetü'l-âdâb).